

**Posudek na bakalářskou práci Veroniky Mizerákové *Italská substantiva se sufixem -tore a jejich české protějšky v paralelním korpusu InterCorp*, Ústav románských studií FFUK, ak. r. 2014/15**

Veronika Mizeráková si zvolila téma z oblasti kontrastivní slovo tvorby a rozhodla se svůj výzkum založit na paralelním korpusu InterCorp. Jak deklaruje v abstraktu a úvodu, cílem práce bylo vytvořit typologii českých protějšků italských činitelských jmen se sufixem *-tore* a zjistit, do jaké míry se v českých překladech uplatňuje „slovotvorný prostředek s podobnou, či dokonce totožnou sémantickou instrukcí, která je paralelní s italským sufixem *-tore*, tj. český sufix *-tor*“ (s. 7).

Práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol. První tři kapitoly jsou věnovány teoretickému popisu nejprve českých činitelských sufixů a posléze italské přípony *-tore*. Další dvě kapitoly představují vlastní těžiště práce, tj. praktickou analýzu korpusového materiálu. Následuje Závěr, Resumé v češtině i italštině a soupis bibliografie.

Teoretická část práce, pojednávající o českých sufixech a italském sufixu *-tore*, je velmi stručná: osobně bych snad považovala za vhodnější začít popisem výchozího jazyka, tj. italštiny, a možná kapitolu pro přehlednost rozšířit o základní charakteristiku dalších italských činitelských sufixů, včetně jejich srovnání např. z hlediska produktivity, a teprve potom přistoupit k typologii sufixů českých. Hlavním těžištěm studie, jak už jsem zmínila, je korpusová analýza, s níž se autorka vypořádala se ctí a u níž je třeba ocenit samostatnost, značnou dávku suverénnosti a solidní orientaci v problematice. V závěrečných kapitolách jsou v tabulkách přehledně prezentovány výsledky, které poměrně přesvědčivě ukazují – odhlédneme-li od sporného tvrzení, o němž se zmiňuji v bodě 18 –, že české protějšky italských činitelských jmen se sufixem *-tore* jsou velmi rozmanité a nelze vysledovat nějakou dominantní tendenci.

Třebaže je zkoumaná problematika zpracována velmi pečlivě a systematicky, objevují se tu některé nepřesnosti a zjednodušené formulace a nabízejí se otázky, které by měly být diskutovány u obhajoby. Zmíním zde jen některé z nich.

Nejprve k teoretické části:

1) V úvodu (na s. 6) je deklarován jeden z hlavních cílů výzkumu, tj. zjistit, nakolik se při překladu italských jmen na *-tore* v češtině uplatňuje sufix *-tor*. To mi připadá poněkud překvapivé: sufix *-tore* je v češtině příponou cizí, nutně se tedy objevuje pouze u slov přejatých a lze předpokládat, že tento typ nebude v překladatelských řešeních převažovat. Navíc mnohá z činitelských jmen s touto příponou nebyla vytvořena sufixací v češtině, nýbrž byla přejata jako taková společně s cizím slovesným základem (a tím vlastně dala vzniknout zvláštnímu slovo tvornému systému, který je do značné míry autonomní vůči systému českému). Tuto skutečnost by podle mne bylo dobré mít na paměti i při porovnávání jednotlivých přípon (mezi velmi vzácné případy, kdy je tímto sufixem utvořeno činitelské jméno k domácímu základu, patří např. *vědátor* či žertovné *synátor*).

2) s. 10: „Přípony *-an/-án, -oun, -och, -oš, -ouš, -ek, -a* a *-ka* jsou shodné s jejich přítomnými kmeny, a sufixy *-tel, -la* a *-č* s minulými infinitivními kmeny“.

Shodné nejsou přípony, nýbrž slovesné základy.

3) s. 10: „Produktivita je slovotvorný proces, při kterém lze pozorovat nárůst nových formací“.

Produktivitu bych neoznačovala za slovotvorný proces.

4) V části o českých činitelských příponách se často objevuje formulace „tato jména se skloňují podle vzoru *muž*, popř. *stroj/pán*, popř. *hrad*“ (srov. s. 11, s. 13 atd.). Zdá se mi, že zmiňovaná činitelská jména by se měla skloňovat převážně podle vzorů životných: podle vzorů *stroj* a *hrad* se skloňují spíše jména prostředků s týmiž příponami, o nich se ovšem v této kapitole nepojednává.

5) Bylo by vhodné lépe rozlišovat mezi jmény činitelskými a konatelskými, třebaže se tato hranice někdy stírá (tj. kam tedy patří slovo *důchodce*, srov. s. 9 vs. s. 12?).

6) s. 14: U sufixu *-ák* se jako jeden z příkladů uvádí slovo *tramvaják*, odvozené od „dějového jména“ *tramvaj*.

Vzhledem k tomu, že *tramvaj* asi nelze chápat jako dějové jméno, by bylo vhodnější řadit slovo *tramvaják* ke jménům konatelským.

7) s. 20: Ke spojení *beduino traditore/zrádný beduín* aj.: „Druhý člen spojení modifikuje a upřesňuje člen první a v překladu se z něj stává předmět přímý.“

*Zrádný* není přímý předmět, nýbrž shodný přívlastek!

K praktické části:

8) Zdá se mi, že se zde nepracuje zcela důsledně se spojeními označenými (např. v tabulkách) jako *N di/da (aj.) N-tore*:

Do tabulky jsou zřejmě zařazovány pouze případy, kdy je druhý člen do češtiny překládán adjektivem (*intervento dell'impertore/císařův zásah*; *mantelli da pastore/pastýřský mantl* atd. Spojení tohoto typu je ovšem v příkladech mnohem víc, srov. *i musici dell'imperatore* (s. 27), *folla di cacciatori* (s. 37), *paga dei lavoratori* (s. 41) apod., do dané kategorie (a tabulky) však zařazeny nejsou.

Nevím, jestli ovšem nejde o záměr: na s. 43 se např. dočteme, že „čtyřikrát se *peccatore* vyskytoval ve spojení s jiným podstatným jménem s předložkou *di*“, avšak v tabulce je v kolonce *N di N-tore* uvedeno číslo 3. (?)

Tady je ovšem problém složitější: otázkou je, zda tyto případy vůbec v rámci daného tématu zkoumat, neboť spíše než do oblasti slovotvorby spadají do syntaxe a otevírají řadu úplně jiných otázek.

9) s. 28: Dá se říci, že „předložka *da* vyjadřuje 3. pád“?

10) s. 31-32: Příliš nerozumím komentáři ke spojení *letargo dei viaggiatori/strnulými venkovany*: „V tomto případě činitelské jméno, které stojí na druhé pozici, nerozvíjí první substantivum, ale první substantivum rozvíjí druhé.“

11) s. 32, 58, 72 aj.: U verbonominálního predikátu *essere* + substantivum nepovažuji za vhodné kvalifikovat sloveso *essere* jako „sponové“: sponovým slovesem se obvykle myslí slovesa typu *sembrare*, *rimanere* apod. Vzhledem k tomu, že autorka v bibliografii neuvádí žádnou italskou mluvnicí, o níž se (např. terminologicky) opírala, by zároveň bylo lepší

přísudkové substantivum kvalifikovat jako přísudkové jméno, a nikoli jako podmětový kopredikát: takto je to u většiny lingvistů, kteří rozlišují sponu vs. sponová slovesa, obvyklejší. Jiní autoři (např. Salvi & Vanelliová) s pojmem kopredikátu v této souvislosti sice pracují, nicméně zase vůbec nehovoří o jmenném přísudku se sponou a nahlízejí na problematiku z jiného úhlu (srov. „Frasì con essere“, S&V, s. 61n.)

12) s. 35: *Accoglie il visitatore sfogliando il libro/při návštěvě listoval* je popsáno jako opis, „kdy z verbálního syntagmatu *accoglie il visitatore* [překladař] učinil podstatné jméno uvozené předložkou“. Zde bych uvítala přesnější a hlubší analýzu: zajímavé je tu podle mého názoru spíš to, že překlad poukazuje na určitý příznačný rozdíl mezi oběma jazyky: zatímco italština v takových případech preferuje implicitní vedlejší větu, čeština dává přednost syntaktické kondenzaci do jediného větného členu.

13) s. 38: Román *City* od A. Baricca nepřeložil Z. Frýbort, nýbrž A. Flemrová.

14) s. 53: „Na začátku souvětí se mluví o Ponziu Pilatovi, které se v díle objevuje častěji, a proto je čtenář obeznámen s informací, že se jedná o osobu gubernátora“. Samozřejmě tu jde o Piláta Pontského, který byl místodržitelem provincie Judea.

15) s. 56: „botanický název *uccelli cantori*“ – zpěvní ptáci

16) Na s. 76 není slovesný tvar *koncipoval* překladem pouze činitelského jména *promotore*, nýbrž celého VNP *si fece promotore*. Příkladů tohoto typu je v textu více: přesnější identifikace překladového protějšku by pak umožnila odhalit zajímavé kontrastivní tendence, např. časté překládání italských verbonominálních predikátů českými predikáty verbálními.

17) V příkladech na s. 69 není jako *hlavní číšník* a *dirigent* překládáno pouze činitelské jméno *direttore*, nýbrž celá „polirematica“ *direttore di sala* a *direttore d'orchestra* (což ovšem trochu mění celkovou situaci.)

18) Trochu problematičtější se mi zdá tvrzení v kap. 5.3.4. a v Závěru, že „nejproduktivnější český sufix pro italská činitelská jména na *-tore* představuje přípona *-ař/-ář* (s. 81, 82). Autorka sice správně zdůrazňuje, že tento sufix se dostal na první místo pouze díky vysoké frekvenci slova *imperatore* a jeho překladu *císař* v korpusu: nicméně právě s ohledem na tuto skutečnost, která evidentně konečný výsledek do značné míry zkresluje, by bylo podle mého názoru vhodné se s tímto konstatováním nespokojit a podívat se na problematiku poněkud důkladněji. Je zřejmé, že tu je rozdíl mezi celkovou frekvencí výskytu určitého sufixu a počtem různých činitelských jmen, která jsou pomocí tohoto sufixu utvořena. Zhodnotíme-li například frekvenční tabulku z jiného úhlu, tj. podíváme-li se na to, u kolika z 38 zkoumaných italských slov je možný český překlad pomocí činitelského jména s tím kterým sufixem, dostaneme výsledky poněkud odlišné. Počítala-li jsem dobře, na prvním místě by se takto umístil sufix *-tel* (u 15 z 38 slov). Na druhém místě potom shodně sufix *-ík* a trochu překvapivě i překvapivě *-tor* (11 ze 38 slov), na třetím místě *-c(e)* (10 z 38). Suffix *-ař/-ář* by z tohoto pohledu byl spíš na zadních místech (jen 4 slova). Takové pořadí by potom odpovídalo i produktivitě českých sufixů.

19) Považovala bych za vhodnější zredukovat některé poněkud zjednodušující formulace a četné „impresionistické“ komentáře k českým překladům (či se jim raději zcela vyhnout) typu: „Autor nejspíše použitím dvou podobných substantiv mohl zamýšlet, že velkovévoda, o kterém se v díle mluví, měl širokou podporu mnoha lidí, ale překladateli pro zdůraznění množství přívrženců přišlo dostačující použití jen jednoho jména“ (s. 61) nebo „Následující úryvek [...] je důkazem, že není možné překládat texty slovo od slova“ (s. 71) atd.

Nepřesností a ne zcela jasných formulací je sice v textu celá řada, nicméně vzhledem k tomu, že interpretace korpusových dat často naráží na problémy velmi komplexní, je zřejmé, že jejich úspěšné vyřešení by překračovalo nároky kladené na bakalářskou práci. V této perspektivě je třeba naopak vyzdvihnout schopnost autorky systematicky pojednat určité téma a odvahu samostatně interpretovat i dosti složité jevy. V neposlední řadě bych chtěla ocenit i kultivovaný jazyk, jímž je práce napsána (odhlédneme-li od některých nedostatků v interpunkci [např. s. 10 aj.], chybného psaní uvozovek a lapsu „generál vojska, který dobyje území“ [s. 55]).

S přihlédnutím k uvedeným skutečnostem navrhuji práci hodnotit známkou **velmi dobře**.

V Praze 4. 6. 2015

PhDr. Zora Obstová, Ph.D.  
oponent bakalářské práce